

Úvodem k monotematickému číslu o sociologických aspektech rozvoje Prahy

Problémy rozvoje Prahy se od počátku sedmdesátých let oprávněně dostaly do centra pozornosti celé naší společnosti. Na XIV. sjezdu KSČ byla vytyčena linie výstavby hlavního města, jejíž základní programové cíle byly znovu zdůrazněny na XV. sjezdu KSČ. Před stranu a společnost byl postaven neobyčejně náročný úkol přeměny Prahy ve vzorné socialistické velkoměsto. S realizací této linie bylo již velkoryse započato. Stavební investice pro Prahu se oproti minulosti několikanásobně zvýšily a hlavním limitem výstavby se stává schopnost městského prostoru absorbovat všechny plánované akce. Ve *směrnici pro hospodářský a sociální rozvoj ČSSR v letech 1976—1980* se stanoví další grandiózní úkoly v oblasti ekonomické základny, bytové výstavby, technické a občanské vybavenosti a komunikačního systému. Výstavba a přestavba Prahy zůstává i nadále jedním z nejnaléhavějších celospolečenských úkolů.

Zásady komplexního rozvoje pražského území, zakotvené v klíčových stranických dokumentech, byly konkretizovány v dlouhodobé koncepci, zpracované za široké účasti odborníků a ve spolupráci stranických orgánů, Národního výboru hlavního města Prahy, Útvaru hlavního architekta města Prahy, projektových a výzkumných organizací atd. Její hlavní součásti představují *Generální plán rozvoje hlavního města Prahy, Návrh postupného formování ekonomické struktury a Urbanistická koncepce hlavního města*. Praze se tak po prvé v její historii dostává skutečně komplexní a dlouhodobé programové báze, která vytváří předpoklady pro rozvoj všech velkoměstských funkcí. Analýza současných problémů hlavního města ukazuje, že přestavba a rozvoj Prahy není zdaleka jen technickou či ekonomickou záležitostí, ale i prvořadým

problémem politickým, organizačním a sociálním. Jde o komplex otázek, na jejichž řešení se musí podílet prakticky všechny vědecké disciplíny a v neposlední řadě i sociologie. Naléhavá problematika Prahy poskytuje i sociologii možnost podílet se na akci *Spojení vědy s výrobou*, rozvíjené z iniciativy Městského výboru KSČ v Praze.

Zkoumání sociologických problémů Prahy není něčím zcela novým. Již před válkou se někteří sociologové, soustředění hlavně kolem revue *Sociologie a sociální problémy*, zaměřili na výzkum některých kritických problémů obyvatel hlavního města. I když orientace těchto výzkumů byla v zásadě reformistická, jejich výsledky, dokumentující žalostné životní podmínky některých skupin obyvatelstva, se staly nezamýšlenou obžalobou sociální politiky tehdejšího pravicového vedení města i kapitalistického režimu jako celku. Nebylo náhodné, že v sociální mapě Prahy, která byla v jedné z těchto prací uveřejněna, se největší koncentrace bídý projevila v typicky dělnických čtvrtích — ve Vysočanech a Košířích.

V současné době se sociologické zkoumání Prahy zaměřuje na oblasti související s praktickou politikou stranických a státních orgánů. Sociologové se podíleli na přípravě koncepčních materiálů rozvoje hlavního města i podkladů pro Městskou konferenci KSČ a XV. sjezd KSČ. V rámci úkolů státního plánu a zvláštního závazku vypracoval *Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV* expertizu o sociálním rozvoji Prahy do roku 1990. Obsahem expertizy je analýza otázek dynamiky sociální struktury a životního způsobu, problematika Prahy jako vědeckého centra a procesy tvorby životního prostředí. Pracovníci *Ústavu marxismu-leninismu Univerzity Karlovy* se zabývají některými otáz-

kami rozvoje socialistického způsobu života ve vztahu k životnímu prostředí a problematikou mládeže v Praze. Konkrétními problémy bydlení, životního prostředí, dopravy apod. se v těsné návaznosti na potřeby praxe zabývá řada výzkumných pracovišť, jako je *Útvar hlavního architekta města Prahy*, *Výzkumný ústav výstavby a architektury*, *Ústav dopravního inženýrství hlavního města Prahy* a některá další pracoviště.

V rámci tohoto monotematického čísla jsme se pokusili shromáždit některé poznatky o sociálních aspektech současného rozvoje Prahy. Sociologická analýza musí respektovat komplexnost městského útvaru, jeho dynamiku i historickou zakotvenost. Musí brát v úvahu i výjimečné postavení Prahy jako oblastního, národního, společenského a mezinárodního centra, které plní řadu funkcí v ekonomické, politické, kulturní i ideologické oblasti. Formulovat a analyzovat sociální problémy Prahy, dynamiku její sociální struktury a specifičnost životního způsobu jejích obyvatel není proto jednoduché. Nestačí jen připomínat obecné principy marxistické teorie o pohybu sociální struktury a formování životního způsobu v podmínkách socialistické výstavby. Nestačí ani pouze konkretizovat, „překládat“ poznatky zjištěné na úrovni společnosti do roviny města či velkoměsta. Problematika socialistického velkoměsta, které je navíc důležitým centrem, vyžaduje specifický typ analýzy, který se zaměřuje na komplexní analýzu

naléhavých problémů rozvoje města, respektuje jejich historické kořeny a společenské souvislosti. Naléhavost i složitost takového výzkumu zvyšuje skutečnost, že společenské procesy se ve velkoměstě projevují s určitým předstihem a v mnohém tak předznamenávají vývoj celé společnosti.

Tyto náročné požadavky, které klademe na analýzu problémů rozvoje socialistické Prahy, jsou v jednotlivých statích splněny jen zčásti. Hlavní přínos většiny z nich je informační, převládají statí analytické a dílčí syntézy některých problémových okruhů. Shromáždění materiálu představuje nutný krok, který tvoří základ pro komplexní analýzu sociálního rozvoje Prahy. Nadále bude třeba zaměřit pozornost na obtížněji uchopitelné problémy, zejména na vztahy ekonomického a sociálního rozvoje, vazby životních podmínek a společenského vědomí, problematiku Prahy jako politického, kulturního a vědeckého centra. Po dílčích analýzách bude třeba přistoupit k obecnější syntéze, která by přispěla k propracování a prohloubení koncepce sociálního rozvoje hlavního města Prahy. Domníváme se, že toto je jedna z cest, jak může marxistická sociologie účinněji přispět k uskutečnění závěrů XV. sjezdu KSČ. Z těchto důvodů ani Sociologický časopis nepovažuje svůj dluh pražské problematice za vyrovnaný a chce se k ní pravidelně vracet.

Redakční rada